

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:5 – Sayı:15 - Şubat 2021

koynunda büyüdük

**1075-1099 / 1664-1688 TARİHLİ ANONİM BİR ESERE GÖRE
II. VİYANA SEFERİ'NDE OSMANLI ORDUSU**

*THE OTTOMAN ARMY IN THE VIENNA CAMPAIGN II
ACCORDING TO AN ANONYMOUS WORK DATED
1075-1099 / 1664-1688*

DOI: 10.33404/anasay.852884

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Şuayp ATEŞ*

ÖZ

Çorum İl Halk Kütüphanesi yazmalar kataloğundan yanlış bir tasnifin düzeltilmesi sonucu ortaya çıkarılan bu eser, yapılan transkripsiyon çalışması ile ortaya çıkarılmıştır. Eserin XVII. yüzyılın ikinci çeyreğinde Osmanlı İmparatorluğu ile Avusturya (Nemçe) arasında vuku bulan savaşları, özellikle de II. Viyana Kuşatmasını ele aldığı görülmüştür. Viyana seferine çıkan Osmanlı ordusu hakkında özel ve ilginç bilgiler içeren bu eser çağdaş kroniklerden farklı olarak müellifinin olayları kendi gözlemleri ve objektif bir bakış açısıyla sunmasıdır. Osmanlı ve Avrupa tarihi için önemli bir dönüm noktasını teşkil eden II. Viyana Kuşatması (1683) Dünya tarihi açısından da büyük bir ehemmiyete haizdir. Bu bakımdan dönemin çağdaş olan bu kroniğin incelenmesi, değerlendirilmesi hü-

1- Makale Geliş Tarihi: 03. 01. 2021 Makale Kabul Tarihi: 14. 02. 2021

* Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeniçağ Tarihi, suaypates@gmail.com **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-8765-0617>
Makalenin düzenlenmesinde değerli yorumlarıyla nihai şekline getirmeme yardımcı olan editör hocalarıma ve hakemlere teşekkür ederim.

lasasının ifa edilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen eserin müellifi olaylara bizzat şahit oluşunu eserinde ifade etmiştir. Müellif öncelikle Osmanlı-Avusturya savaşlarına kısaca değinmiş, II. Viyana Kuşatmasını ve Kutsal İttifak Savaşlarını gözlemlerine dayanarak kaleme almıştır.

1075-1099 (1664-1688) yılları arası Osmanlı-Avusturya savaşlarını konu alan eserde müellif 1664'ten 1682'e kadar süregelen dönemi bir ön bilgi olması açısından vermiş bunu eserinde de belirtmiştir. 1682'den 1688'e kadar vuku bulan olaylarda ise bizzat bulunmuş ve bu olayları kendi üslubuyla anlatmıştır. Bu bilgilerin, olaylara bizzat şahitlik etmiş birinin el yazması eserine dayanarak anlatılması ile hem Osmanlı ordusunun seferdeki durumu hem de II. Viyana Seferi hakkında birinci elden özel bilgiler vermektedir. Çalışma yapılırken dönemin diğer kronikleri de incelenmiş, eserin diğer çağdaşı kaynaklarda büyük ölçüde ihmal edilen ya da ifade edilmekten çekinilen olayların eserin içeriğini teşkil ettiği görülmüştür. Bu sefer sürecindeki ilginç olaylara da yer verildiği bu çalışma Osmanlı ordusunun genel terkibine dair kayda değer bilgiler edinmemize de yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Avusturya, II. Viyana, Nemçe, Kutsal İttifak

ABSTRACT

This work came out as a result of correcting an incorrect classification from Çorum Provincial Public Library manuscripts catalog. The study was revealed by the transcription study. The work is about the wars between the Ottoman Empire and Austria (Nemçe) in the second quarter of the XVII century, especially the Siege of Vienna II. This work, which contains special and interesting information about the Ottoman army on the Vienna campaign, is the author's presentation of the events with his own observations and an objective perspective, unlike his contemporary chronicles. The Siege of Vienna II (1683), which constitutes an important turning point for Ottoman and European history, is also of great importance in terms of world history. Therefore, this manuscript written in the same period should be examined, evaluated and a short summary should be presented. The author of the mentioned work stated in his work that he personally witnessed the events. The author, first of all, briefly mentioned the Ottoman-Austrian wars, and wrote the Siege of Vienna II and the Holy Alliance Wars based on his observations.

In the work about the Ottoman-Austrian wars between the years 1075-1099 (1664-1688), the author explained the period from 1664 to 1682 as a preliminary information. In the events that took place from 1682 to 1688, he was personally found and described these events in his own style. The fact that this information is told based on the manuscript of someone who personally witnessed the events is the reason why there is first-hand special information about both the Ottoman army's situation in the campaign and the Vienna Campaign II. While the study was being carried out, similar studies of the period were also examined, and it was seen that the work was given in this work to events that were largely neglected or hesitated to be expressed in other sources of the same period. This study, which includes some interesting events during the campaign, also helps to obtain significant information about the general composition of the Ottoman army.

Keywords: Ottoman Empire, Austria, Vienna II., Nemçe, Sacred Alliance

Giriş

Doğu ve batı sentezinin ortasında bulunan Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle beraber geriye çok sayıda tarihsel belge bıraktığını ve bu belgelerin, hem genel tarih araştırmaları alanında hem de Osmanlı Tarihi açısından baş eserler olduğunu ifade eden Kreutel, Osmanlı arşivlerinin değerini bu şekilde ortaya koymuştur. Bu tarihi belgeler, Osmanlı vakanüvisleri, Türkiye tarihçileri, batılı tarih araştırmacıları ve oryantalistler tarafından fazlasıyla değerlendirilerek kullanılmıştır (Kreutel, 2005: Erendor çev. s. 9-15). Fakat günümüzde Osmanlı arşivinden belgelerin ekseriyeti ve kroniklerin bir kısmı halen tarih araştırmalarına kazandırılmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Cumhuriyete kadar vakanüvisler ve özel tarih araştırmacıları tarafından çeşitli dönemlerde kaleme alınan kronikler mevcuttur. Bu kronikler Osmanlı devlet anlayışının siyasi-idari ve askeri yapısı hakkında bizlere ipuçları vermektedir. Bu kroniklerden anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı devletinin XVII. yüzyılda Avrupa üzerine birçok hamle yaptığı fakat bu hamlelerinde eskisi gibi başarılı olamadığı görülmektedir. Özellikle II. Viyana Kuşatması bu girişimlerden en önemlisi ve bir dönüm noktasıdır. Kreutel; böyle büyük ve tarihi değeri olan bir savaş hakkında Osmanlı tarihçilerinin yeterli bir kaynak eser ortaya koyamadıklarını iddia ederek sadece Raşid tarihinden faydalanarak konuyu ele alan Hammer'in değerli bir kaynak olduğunu ifade etmiştir.

Raşid'in ise Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın yazdıklarından istifade ettiğini ve her ikisinde de bu olayı çok kısa ve yüzeysel olarak ele aldığını söylemektedir. Osmanlı Tarihi araştırmacılarının da genel olarak bu kaynaklara bağlı kaldığını ve bu önemli olayın üstünkörü anlatıldığı iddiasında bulunmaktadır (Kreutel, 2005: Erendor çev. s. 9-11).

Dönemi esas alan kroniklere bir yenisi olarak sunulan bu kroniğin müellifi eserinde, Osmanlı ordusu içerisinde Viyana önlerine kadar gittiğini ve bir savaş muhabiri edası ile olayları kaleme aldığını söylemektedir. Gerektiğinde paşaların, beylerin hatta vüzeranın bile hatalarını izahtan çekinmemiştir. Çalışmasını herhangi devlet büyüğüne sunmaması eserini tarafsız olarak kaleme almasında büyük bir rol oynamıştır. Bu yönü ile dönemin diğer kaynaklarından daha farklı bilgiler sunabilmektedir. Her ne kadar yer ve kişi isimlerini detayları ile verememiş olsa da olayları anbean aktarabilmiştir. Müellif eserinde selam ve dua girişinden sonra bahsi geçecek olan muhasaraların birçoğunda bizzat bulunduğunu ve bunların her birinden birer miktar beyan edeceğini aynı zamanda kendisinin yer almadığı olayları ise o mahalde bulunan ahaliden naklettiğini söylemektedir. Bunu; *"Amma ba'de hayatda olduğımız halde 'asker-i İslâm ile küffâr-ı hâksâr mâbeyninde vâki' olan kıt'âllerin ve muhâsaraların ve ceng-ü cidâllerin niçesinde bu fâkir-i pür taksir mevcûd bulunup her birinden birer mikdâr beyân itmekle tevekkeltû âl-Allah deyüp şurû' eyledim"* (Vakâyi-i Viyana, vr. 2a sr. 9-13) şeklinde dile getirmiştir.

Müellif eserini kaleme almasındaki amacını ise: *"Ta ki bizden sonra gelen ehîbbâlarımız okuyup zaman-ı evvelde vâki' olan ceng-ü cidâllere vakıf olalar ve kalbinde gayret-i din-i mûbin olan kimesneler beyân ideceğimiz âhvâlları okuyup vâkıf olduklarında kâfirler tarafından ümmet-i Muhammed'e olan mü-sibetlerin intikamın kâfirlerden almağa ceht eyleyeler ve bu fâkir-i pür taksiri dûa-yı hayr ile yâd eyleyeler."* diye ifade etmiştir (Vakâyi-i Viyana, vr. 2a-2b sr. 12-1-3).

1664 yılı ile başlanan olaylar 1683 II. Viyana Kuşatmasına kadar devam etmektedir. Eserin ilk bölümlerinde bu sefere çıkılmamasına dair bazı acayip alametlerden ve rüyalardan bahseden müellif, Osmanlı askerinin hatta bazı paşaların bu garip durumları ciddiye alarak hareket ettiğinden yakınıdır. Müellif dönemin çağdaş kroniklerinden farklı olarak Osmanlı devlet adamlarının ve Osmanlı ordusunun gözle görülür yanlışlarını cesurca ifade etmektedir. Başarısız olan Viyana kuşatmasının sorunsal kaynaklarını kendi görüşüyle ortaya

koymaktadır. Viyana hezimetini sonrasında Avrupa devletleri arasında kurulan “*Kutsal İttifak*” (1684-1689) savaşlarından bahseder ve Osmanlı ordusunun bu ittifak karşısında nasıl hezimete uğradığını üzümlere anlatır. Eserin devamında savaşlar neticesinde Osmanlı’ya ait kale ve palangaların elden çıkışı, IV. Mehmed’in tahttan indirilmesi ve kardeşi II. Süleyman’ın tahta cülûsu (8 Kasım 1687) ayrıntılı olarak verilmiştir. Erk değişikliği ile alakalı olarak müellif, bu değişikliğin Osmanlı İmparatorluğu üzerinde pek olumlu bir tesirinin olmadığını da eklemiştir. Nihayetinde eser, *İstolni Belgrad*’ın, düşman tarafından işgalini anlatarak sonlandırılmıştır.

II. Viyana Kuşatması ve Kutsal İttifak Savaşları

XV. ve XVI. yüzyılda dünyada nüfuz sahibi devletlerinden biri olan Osmanlı İmparatorluğu, bu gücünü XVII. yüzyılın ilk yarısından itibaren kaybetmeye başlamış böylece İmparatorluk siyasi ve askerî yönden zayıflamıştır. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Köprülü ailesinin iktidarda söz sahibi olması ile devlet işleri büyük ölçüde yoluna koyulmuş ve bu gidişat Osmanlı’nın genel anlamda daha da fetihçi bir siyaset sergilenmesini sağlamıştır. Bu süreç içerisinde Girit’in fethi (1669) tamamlanmış, Podolya (Kamaniçe) (1672) alınmış ve Avusturya’nın Erdel’e yönelik müdahalelerinin de önüne geçilmişti (Uzunçarşılı, 2011, s. 461-473).

1676 yılına gelindiğinde Köprülü ailesinin son sadrazamı Fazıl Ahmet Paşa ölmüş ve yerine aynı ailenin hem evlatlığı hem de damatları olan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa getirilmiştir. Kara Mustafa Paşa’nın hırslı çalışkan ve gözü kara bir kişiliğe sahip olması onu seleflerinin elde ettiği başarıların ilerisine geçmeyi tetikliyordu. Öyle ki Kanuni Sultan Süleyman’ın başarısını bile gölgede bırakmayı kendine şiar edinmişti. Nitekim bu hırs Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’yı Viyana (Beç) önlerine kadar taşıyacaktı. Yeni Veziriazam, 150 yıla yakın Avusturya ile süregelen Macaristan’ın hâkimiyet mücadelesini Osmanlı lehine döndürmek istiyordu. Macaristan meselesini halledilemek ve Orta Avrupa’da tam hâkimiyet sağlayabilmek için Avusturya’yı saf dışı bırakması gerekiyordu. Bu amaçla Avusturya’nın kalbi olan Viyana’nın fethini gerçekleştirmeyi arzuluyordu. Böyle büyük ve beka vadeden bir sefer için padişah IV. Mehmed’i ikna etmesi gerekiyordu. İşte bu dönemde Orta Macar kralı Tökeli İmre’nin Osmanlılardan yardım talep etmesi savaşın bir nedeni olmaktan ziyade Kara Mustafa Paşa’nın hayallerine bir fırsat olanağı sağlayacaktı (Erdo-

ğan, 2001, s. 16-17).

Osmanlı İmparatorluğu sefer hazırlıklarına başladığında Avusturya Büyükelçisi Kont de Caprara, barış görüşmelerini yenilemek ve sefere engel olmak gayesi ile İstanbul'a gelmişti. Fakat Veziriazam Kara Mustafa Paşa'nın büyük hedefleri vardı ve bu hedefler doğrultusunda Avusturya ile savaş kaçınılmazdı. Bu fiilini gerçekleştirmek isteyen sadrazam savaş yanlısı olmayan Sultan IV. Mehmed'i ikna amacıyla yeniçerileri kışkırtmış aynı zamanda serhat boylarındaki paşaların ve beylerbeylerin ağzından padişaha Avusturya hakkında na-müspet mektuplar göndertmişti (Ünal, 1954, s. 36-46).

Nihayet Batı Avrupa'ya doğru bir sefere karar verildi ve Osmanlı ordusu 28 Haziran 1683'te İstolni Belgrad'dan yol alıp Râb nehrini geçerek Yanıkkale'ye ulaştı. Yanıkkale önüne varıldığında Sadrazam, görüşünü ve hayallerini açıklamak üzere burada divanı topladı. Sadrazam divanda ordunun direk Viyana'ya (Beç) ilerleyeceğini ve ilk hedefin burayı fethetmek olduğunu söyleyince bu karara ricâl-i devletten sadece Budin Valisi Uzun İbrahim Paşa karşı çıkmaya cesaret edebildi. İbrahim Paşa, Veziriazama seferden vazgeçmesini ya da Yanıkkale alınıp, kışın Budin'de geçirilmesini ertesi yıl Viyana üzerine harekete geçilmesini teklif etti. Uzun İbrahim Paşa'nın bu teklifinden rahatsız olan sadrazam, kuşatmaya muhalif olduğu gerekçesiyle kendisini Yanıkkale önlerinde bıraktı ve orduyu 8 Temmuz da Race Irmağı üzerinden Viyana'ya doğru harekete geçirdi (Özcan, 1977, s. 207-208).

Osmanlı ordusunun bu (Viyana) yürüyüşü, Avrupa'da büyük bir heyecan yaratmış ve Avusturya İmparatoru Leopold, şehirde bir kısım savunma kuvveti bırakarak, Viyana'dan 60 saat uzaklıkta bulunan Lenz kasabasına kaçmıştı. I. Viyana Kuşatmasında (1529) olduğu gibi, bu seferde de aynı hataya düşülmüş ve büyük toplar getirilmemişti. Viyana şehrine ulaşıldığında havan toplarıyla atışlar yapılmaya başlanmış ve kale üzerinde ufak çaplı etkiler bırakılmaya çalışılmıştı. Fakat kuşatma anbean uzamaktaydı (Üstün, 2000, s. 89). Kuşatmanın uzaması ile Viyana'ya Avrupa'nın birçok yerinden yardımlar gelmeye başlamıştı. Durumun zorlaştığını fark eden Veziriazam Kara Mustafa Paşa, 26 Ağustosta kuvvetli bir saldırı gerçekleştirerek nihai bir sonuç elde etmeyi düşünmüştü. Bu topyekûn saldırıda da bazı tabyalar düşmüş olmasına rağmen ciddi bir sonuç elde edilememişti. 7 Eylül 1683 tarihinde Jan Sobieski kumandasındaki müttefik kuvvetler, Tuna'yı geçerek Osmanlı ordusunun sol geri hatlarına ulaşmıştı

(Arık, 2004, s. 210-223).

Viyana'nın kuşatılması ile Avrupa'da Türk ilerleyişine karşı Hristiyan Kutsal İttifakı kurulmuş ve Viyana'ya dört bir yandan destek birlikleri gelmeye başlamıştı. Viyana'ya gelebilecek bu yardımları önlemek için, Tuna köprüsünde Kırım Hanı Murad Giray'ın Tatar birlikleri görevlendirilmişti. Fakat Tatar hanı vazifesini yerine getirmeyip, Kara Mustafa Paşa'ya duyduğu kin yüzünden, düşmanın Tuna'yı geçmesine göz yumdu. Jan Sobieski komutasında Tuna'yı geçen düşman ordusu Budin Beylerbeyi İbrahim Paşayı da yenilgiye uğrattı. Aynı zamanda Sarı Hüseyin Paşa kuvvetlerinin dağılması ve Kırım kuvvetlerinin yardıma gelmemesi yüzünden, genel bir bozgun başladı. Sadrazam Kara Mustafa Paşa uzun bir süre düşmanla göğüs göğüse çarpıştı fakat sağ ve sol kanatların çökmesi üzerine Yanıkkale tarafına çekilmek zorunda kaldı. Avrupa'da büyük bir güç dengesi kurmayı hayal eden Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Viyana Kuşatması hayali hezimetle sonuçlandı ve bu hayaller paşanın siyaseten katledilmesine sebep oldu. Bu yenilgi Osmanlı İmparatorluğu tarihi için bir dönüm noktası olmuştu (Danişmend, 2011, s. 455-462).

Dönemi Esas Alan Kronikler

Osmanlı İmparatorluğu XVII. yüzyılda Avrupa üzerine II. Viyana Kuşatması gibi büyük bir hamle yapmış fakat bunda başarılı olamamıştır. Bu kuşatma günümüz tarihçileri gözünde Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik, askeri, siyasi hatta sosyal sonuçlar doğuran bir dönüm noktası olarak görülmüştür. Bu bakımdan Osmanlı İmparatorluğu tarihi içerisinde bu olay titizlikle çalışılması gereken bir konudur. Fakat dönemin olaylarına tanıklık etmiş kişilerin kaynakları bilindiği kadarıyla azdır. Bu bakımdan olaylara şahitlik eden müelliflerin bilinen eserleri dönemin temel kaynakları olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemi anlatan üç temel kaynak Silahdâr Mehmed Ağa, Teşrifatçıbaşı Ahmed Ağa ve Esiri Hasan Ahmed'dir. Tarih araştırmalarına sunulan bu eser de dördüncü bir kaynak olarak literatüre geçecektir. Dönemi ve II. Viyana Kuşatmasını ele alan diğer bazı mühim kronikler ise şunlardır;

Zübde-i Vekâiyat: Defterdar Sarı Mehmed Paşa tarafından kaleme alınmış ve Osmanlı tarihînin 1656'dan 1705'e kadar olan olayları kronolojik olarak anlatmıştır. Tahlil ve metin çalışması Abdulkadir Özcan tarafından hazırlanarak 1995 yılında Türk Tarih Kurumu'na neşredilmiştir (Özcan, 1977, s. 14-16).

Viyana Kuşatması Günlüğü: Bu eser müellifi olan Veziriazamın Teşrifat-

çibaşısı Ahmed Ağa Viyana seferinin başından ta ki ordunun geri çekilişine kadar bizzat şahit olmuş ve bu olayları gördüğü gibi eserinde anlatmıştır. Eserin günümüze transkripsiyon edilmiş metni, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Ana Bilim Dalı'ndan Mehtap Yılmaz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmış ve çalışma “*Vekayi-i Beç*” şeklinde isimlendirilmiştir (Kreutel, 2005: Erendor çev. 15-16).

Tarih-i Sefer-i Beç: Teşrifatçibaşının II. Viyana Kuşatması Günlüğü'ne ya da Silahdâr Tarihi'ne dayanılarak yazılmış olduğu düşünülen 1731 tarihli bir çalışmadır. Eserin Fransızca transkripsiyonu Fransa'da yayınlanmış ve eser tarafımızdan Türkçe'ye çevrilip Doktora Semineri olarak sunulmuştur. Eserin orijinali, Paris Milli Kütüphanesi'nde E. Blochet; Catalogue des Manuscrits, II. Cilt Paris 1933 no:870' de kayıtlıdır (Afyoncu, 2003, s. 135).

Vekâyi-Name-i Âbdi Paş.; Dönemin müelliflerinden olan Abdurrahman Abdi Paşa tarafından padişah IV. Mehmed'in isteğiyle kaleme alınmıştır. Eser 1648-1682 yılları arası olayları anlatmaktadır. Tahlil ve metin tenkidi Fahri Derin tarafından yapılmış 2008 yılında Çamlıca Yayın Evi tarafından yayımlanmıştır (Derin, 1993, s. 611).

İsazâde Tarihi: Müellifi şaibeli olan bu eser 1654-1693 tarihleri arasında vuku bulmuş hadiseleri anlatır. Eser, Ziya Yılmaz tarafından hazırlanıp İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları adına 1996 yılında neşredilmiştir (DİA, 2008, s. 491-492; Yılmaz, 1996, s. 79-91).

Mi'yârü'd-Düvel ve Misbâr-ül Milet: Değerli bir etnografya çalışması olan bu eser bizzat seferde bulunan ve aynı seferde esir düşen Esiri Hasan Efendi tarafından kaleme alınmış mühim bir çalışmadır. Eserin inceleme ve transkripsiyonu Göker İnan tarafından 2017 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde tez olarak çalışılmıştır (Özen, 1975, s. 50-51).

Silahdâr Tarihi (Zeyl-i Fezleke): II. Viyana Kuşatmasını gözlemleyerek ele alan ve dönemin en kapsamlı eseri olarak değerlendirilen kronik Silahdâr Ağa'nın *Silahdâr Tarihi* adlı eseridir. Bu eseri diğer kroniklerden önemli kılan ise çalışmanın teferruatlı ve sistematik olarak düzenli bir şekilde kaleme alınmış olmasıdır. Kâtip Çelebi'nin *Fezleke*'sinin devamı olarak görülen Silahdâr Tarihi, 1065-1106 (1654-1695) yılları arasındaki hadiseleri ihtiva etmektedir. 1683 Avusturya seferine ve Viyana Seferi'ne katılmış, savaşlarda bizzat bulunmuş ve gördüklerini ayrıntılı bir şekilde eserinde anlatmıştır. Silahdâr Tarihi ismiyle tek

bir eser olarak ele alınan bu kronik aslında, Zeyl-i Fezleke ve Nusretnâme adında farklı iki eserden oluşmaktadır. Eserin 1065 (1654)-1106 (1695) yılları arasını ihtiva eden bölümünü Zeyl-i Fezleke, 1106 (1695)-1133 (1722) yılları arasını kapsayan kısmı ise Nusretnâme'dir. Zeyl-i Fezleke kısmı Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nden Nazire Karaçay Türkal tarafından (2012) doktora tezi olarak çalışılmıştır (Türkal, 2013, s. 74-78).

Vekâyi-i Viyana Adlı Eserin Tanıtımı

Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 19 Hk 1240/1'e kayıtlı katalogdaki el yazması eser, "*Tarih-i Sefer-i Kandiye*" şeklinde hatalı bir başlıkla isimlendirilmiştir. Müellife ya da müstensihine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Eser isminde yapılan hatadan mütevellit yazmanın ikinci veya üçüncü bir nüshasının olup olmadığı bilinmemektedir. Eser çehârkuşe siyah meşin, üzeri ebru kaplı mukavva ciltlidir. Dili Türkçe olan eser 58 sayfa ve 1a-57b varakları arasını kapsamaktadır. Her varak, 15 satırdan oluşmaktadır. Yazı türü nesih kırması ve taliktir. Arapça ve Farsça kelimeler kullanılmış olmasına rağmen sade bir anlatımı vardır. Bazı kelimeler ve noktalamalarda kırmızı renk kullanılmıştır. Kâğıt türü harf filigranlıdır. Eserin girişine ve içinden birkaç sayfasına vakıf mührü vurulmuştur. Sonunda ise müellif Arapça-Türkçe şeklinde günleri ve sayıları not almıştır.

Vekâyi-i Viyana Adlı Eserin Ehemmiyeti ve İçeriği

Vekâyi-i Viyana isimli bu kronik 1a-57b varaktan müteşekkil uzunca bir çalışma olduğu için tamamının makale konusunu işgal etmemesi hususuyla eserde sunulan ve dönemi anlatan diğer tarihi kaynaklarda yer verilmeyen bazı olaylar anlatılmıştır. Aynı zamanda müellifin dönemle alakalı özgün yorumlarını içeren kısımlar verilerek zikredilen eserin kısa bir hülasası oluşturulmaya çalışılmıştır.

Eserin girişinde 1664 ve sonrası olaylarından bir kısım bahsedilmiştir. Daha sonra Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın veziriazam olmasıyla Avusturya ile antlaşmaların feshedilip yeni bir savaş hazırlığına girişildiğinden konu edinilir. Bu olayda müellif; Kara Mustafa Paşa'nın özellikle ayrılıkçı Macarlar üzerinden savaşa zemin oluşturduğunu anlatır.

"Fîmâ ba'd, bin seksen senesinden mukaddem Maca[r] tâ'ifesinün bir firkası Nemçe keferesiyle din batılları hususunda 'âdâvet idüb ve Nemçe keferesi"

sinden yüz döndürüp Âl-i Osman'a mûtâba'ât eylediler. Ve her sene bir mikdar cizye virmeğe der-ûhde eylediler. Bunların mâbeynlerinde tefrik olmağa bâ'is bu oldu ki Macar milleti iki fırkadır, bir fırkası putperesttir ve bir fırkası puta tapmazlar.” (Vekâyi-i Viyana vr. 6asr. 1-7).

Müellif, Macar grupları arasında birbirlerine karşı akıl almaz derecede zorba davranışlardan ve bu ayrılıkçı grupların birbirlerini vahşice katletmelerinden şu ifadelerle bahsetmiştir.

“...ol puta tapmayan Macar keferesi, Nemçe kralının emrine muhalefet idüb mâbeynlerinde 'âzim gavga ve fesat ve fitne olup ve her-bâr ceng u cidâlleri hali olmayup birbirinin katli ile müteselli değiller idi. Bunlar kavgada iken Nemçe keferesinin cidâllerinden bir cizâl-i hayale ile zikr olan Macar tâ'ifesi-nin nâmudârların ele götürüp ve zincirler ile şişlere sarup iki ateş mâbeyninde kebâb eyledi ve tiz ölmeyeler deyü üzerlerine sovak sular dökerler idi. Ve bâ'zuların dahî bir ayağın bir bârgîr kuyruğuna ve bir ayağın dahî bir bârgîr kuyruğa bağlayup ve bârgîrları kamçılar ile urup iş bu hakaretle katl eylediler.” (Vekâyi-i Viyana vr. 6b-7a sr. 5-9)

“Nemçe keferesinin nâmudârlarından üç yüz mikdarı kâfiri esîr eylediler ve Nemçe kralına rağmen ol esirleri, kimin boynundan ve kimin dahî debâbirinden kazığa urdular ve mâbeynlerinde günbegün âdâvet ziyâde olup enbâ'ı cezalar ile birbirlerini katl ider oldılar.” (Vekâyi-i Viyana vr. 6b-7a sr. 3-9).

Müellif bu ayrılıkçı Macar taifesinin Kuruç (Kruç) ismiyle anıldığını ve ismin Yunan lisanında “*Celâli*” anlamına geldiğini ifade etmiştir. Böyle bir tanımlamaya çağdaşı kroniklerde rastlanmamaktadır.

“Ol vakitte Âl-i Osman'a mutâba'ât itmekle cem'an millet-i nesâra mâbeyninde Kurûç ismiyle tesmiye olundular. Kurûç demek, Yunan lisanıyla “celâli” demek olur.” (Vekâyi-i Viyana vr. 7b sr. 1-3).

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sefer arzusu olmayan Padişah IV. Mehmed'i ikna edebilmek için serhat beylerinin ağzından mektuplar yazdırarak Avusturya askerinin hem Orta Macar halkına hem de Müslümanlara karşı zalimane davranışlar içinde olduğunu anlatılmasını istemiştir. Bu insanların yardıma muhtaç durumda olduğunu padişaha bildirmelerini söyleyerek sefere zemin hazırlamaya çalışmıştır. Bu serhat beylerinin ise Kara Mustafa Paşa'dan çekindikleri için bu yalana ortak oldukları anlatılmaktadır.

“Pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri dahî sulh olmağa kasd itmişken ol esna-

da Vezîr-i a'zam olan Kara Mustafa Paşa bir tekebbür kimesne olmağla sulha mani' olup men' itmeğe ceht eyledi. Emmâ Pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri sulha murâd itmekle Vezîr-i a'zamın bu bâbda olan mâ'arızlarına âmel eyledi. Vezîr-i a'zam dahî serhât-ı mânsurda olan mîri mîrânlarla mâhfi mektuplar gönderüp tembih eyledi ki her birinizde asitâne-i devlete ârzlar gönderesiz ve gönderilecek ârzlarda tecris idesiz ki sulh içinde Nemçe kralının izni ve emri ile melâ'in-i müşrîkînin eşkiyaları serhât-ı mânsurda vâki' olan kal'alar altına sevgirdüp ve hayvanların sürüp ve taşrada rast geldikleri ümm3eet-i Muhammed, kimin esîr ve kimin dahî kat' itmekten hâli değilleridir deyü bu siyâkta ârzları ve serhâd 'âyânları ağzından mahzârlar ve kâfirden dahî diller alup gönderesiz ve ârzlarda ve mahzârlarda tahrîr olan sözleri dillere dahî ta'lîm idüb bu usluup üzere taraf-ı sâltanât-ı âliye-ye irsâl eyliyesiz. Vezîr-i a'zamın bu siyâkta mektupları geldikde serhad beğlerbeğleri dahî Vezîr-i a'zamın şerrinden hâyf idüb kâfirden diller aldıldılar. Ve sipariş olan sözleri dillere ta'lîm eylediler.” (Vekâyi-i Viyana'da 9a-9b sr. 9-15,1-5).

Silahdâr Ağa Zeyl-i Fezleke'de, Avusturya (Nemçe) kralının 1070 senesinde Orta Macar'a Katolik ruhbanlar gönderip Macarları mezhep değıştirmelerini istediğini buna muhalif gelen Macarların ise Nemçe Çesarı tarafından eziyete uğradıklarını anlatır. Orta Macar kralı Tökeli İmre döneminde de 300 Nemçe askerinin esir edildiğini söyler. Zeyl-i Fezleke'de verilen 1070 tarihi Vekâyi-i Viyana'da 1085'tir.

“Macar milleti iki firkadır, bir firkası putperesttir ve bir firkası puta tapmazlar ve kiliselerinde put tutmazlar vesa'ir kefereler gibi yağlı ta'âm yemekten perhiz itmezler idi.” (Vekâyi-i Viyana vr. 7a sr. 5-9) .

Vekâyi-i Viyana'da barış için gelen elçilerden Veziriazam Kara Mustafa Paşa'nın, Yanıkkale'sini istediği fakat elçilerin bunun asla mümkün olmayacağını ifade ettiği anlatılır. Hatta elçi Şeyhülislam'a kadar çıkıp *“Barış için gelmiş olan elçilere bu yapılanlar ca'iz midir?”* şeklinde sorup müspet fetva almıştır. Fakat bu fetvaya riayet edilmemiş ve barış için gelen elçiler göz hapsine alınıp alıkoyulmuştur.

“Hatta Kral-ı bed-fi'âl tarafından sülh için gelen elçiler şerâ'it-i mûtâh-hîrine müraca [t] idüp imân-ı din-i kâvm üzerine sefer itmek ca'iz olmadığı ol asırda müfti-ül inâm olan Ali Efendi hazretlerinden fetva idüp ol fetva ile d'âvâ-i şer eylediler. Vezîr-i â'zamin şer'iate inkiyâdı olmayup ol fühüveya [fet-

vaya] âmel eylemedi” (Vekâyi-i Viyana vr. 10b-11a sr. 14-15,1-3).

Osmanlı ordusu sefere çıkıp birkaç gün Çırpıcı Çayırı'nda kaldıktan sonra ordu Belgrad tarafına yol almıştır. Vekâyi-i Viyana'da anlatıldığı gibi Silahdâr Ağa'nın Zeyl-i Fezleke'sinde de Osmanlı askerinden bir kısmının yol üzerinde halka zulmettiklerine yer verilmiştir. Osmanlı askeri sefere çıkar ayak mazlumların ahını almıştır. Kaydedilenlere göre halka en büyük ezayı Diyarbakır Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa vermiştir. Müellifin ifadesi ile “*el 'îyazen billâh ehl-i şirk olanlar ol mertebe zûlm itmeğe irtikâb itmezler idi.*” (Vekâyi-i Viyana vr. 12a-12b).

“*Amma ol sefere 'âzimet olundukta memâlik-i mâhrûsda olan ümmet-i Muhammed'e ve reâ'ya fırkasına bir mertebe zulm ve te'âddi eylediler ki, ammâ' nâs el kaldurup bed-dua' itmekten hali değiller idi. Ve Nemçe diyarların halkı ol esnada zulm ve te'âddiden perakende ve perişan olmuşlar idi. Ol vakitte sefere 'âzimet iden vüzerâ ve mîrimîrânlar vesa'ir ehl-i menâsıb olan kimesne müte'ârrif oldukları ve mûrûr ve ûbur eyledikleri yerde envâ-i zulm ve te'âddiler idüp ol sefere fukaranın beddu'âlarıyla gitmişler idi.*” (Vekâyi-i Viyana vr. 11b-12a sr. 10-15,1-3).

Vekâyi-i Viyana'da anlatılana göre Kara Mehmed Paşa'nın emrinde bulunan askerler sefer için Diyarbakır-Edirne yol güzergâhında yüz elli kıza saldırıda bulunmuştur. Bu olay Zeyl-i Fezleke'de de bahsedilmiş ve iğfal edilen bakir sayısı elli kişi daha fazla verilmiştir (Türkal, Zeyl-i Fezleke, 2012, s. 805-806). Bu vahim durum sonrasında ahaliden dört yüz kadar kişi Divân-ı Hümayûna çıkıp şikâyette bulunmak istemişler fakat bu girişimleri Veziriazam tarafından engellenmiştir.

“*Diyarbakır Beğlerbeğisi olan Kara Mehmed Paşa ol sefere hareket ittiğinde eyalet-i mezbûrede bir mertebe zulm ve te'âddi eylemiş idi ki, el 'îyazân billâh ehl-i şirk olanlar ol mertebe zulm itmeğe irtikâb itmezler idi. Öyle nakl olundu ki Padişah müşârın ileh tevâb'ileri eyalet-i mezbûrede yüz elli bâkire kızın bekâretlerin 'izâle eylemişlerdir.*” (Vekâyi-i Viyana vr. 12a12b sr. 9, 1-2).

“*Diyarbakır eyâletinden üç dört yüz mikdârı âdem gelüp kanlu çarşaflarıyla divân-ı hümayûna çıkup Kara Mehmed Paşa'nın tevâbi'aları tarafından kendülerine sâdır olan 'ukûbeti 'ârz idüp feryad-ı figânlar eylediler. Dav'aları mesmû' olmayup divan-ı hümayûndan red olundular.*” (Vekâyi-i Viyana vr. 12a12b sr. 9, 1-3).

Avusturya kralı, Osmanlı ordusunun Viyana'ya yaklaştığını öğrenince iki gün öncesinden şehri terk etmişti. Osmanlı ordusu ise hızlı ve kararlı ilerleyişi ile yol üstünde ki kale ve palangaları ele geçirmişti. Bu sırada Osmanlı askeri yola çıkışının dördüncü gününde Viyana önlerine varmıştı. Osmanlı askeri diğer palangalar gibi Komaran palangasını da kuşatmış ve yöre halkı Osmanlı'dan aman dilemiştir.

“Komaran harâbesinde olan varoşlar ve palangalar ve kuralar itâ'at idüp 'asker-i İslâm'dan kendülere bir mazarrat vâki' olmağa deyü âhalileri ge-lüp yasaqçuları talep eylediler.” (Vekâyi-i Viyana vr. 15b sr. 12-15).

Müellif, Viyana muhasarasının uzun sürmesinin sebebini sadrazam Kara Mustafa Paşa'nın şehrin zenginliklerini ve kralın hazinelerini ele geçirme arzuna bağlamaktadır. Sadrazamın aç gözlülük yaparak bu zenginliklere tamah edip askerin şehri zapt etmesine müsaade etmediğini anlatır.

“Peç'e gitmeden maksûdi ol idi ki Peç Kal'ası ve Nemçe kralının tahtını alup ve Nemçe kralı cemî'an millet-i nesâranın ûlusu olmağla hazinelerinin dahî nihayeti yokdur deyü kal'a-i mezbûri alup kralın hazinelerin zabt iderim deyü ol tamâhla Vezîr-i a'zam, Peç üzerine va[r]mağa heves itmiş idi.” (Vekâyi-i Viyana vr. 16b sr. 10-13).

“Vezîr-i a'zam kal'a-i mezbûrun fethine cehd itmemeğe sebep bu idi. Kim ikdâm olursa 'asker-i İslâm yürüyüş ile alup içinde olan emvâl-ü erzakı ve Kral-ı bed fi'âlin hazinelerini yağma iderler deyü iş bu mulâhaza ile fethine ikdam itmeyüp emân ile almağa cehd iderler idi. Emân ile alındıkda müşriklerin salüverüp kal'ada olan hazineleri yalnız ben zapt iderim deyü Vezîr-i a'zamin tâsâvvuri ol idi.” (Vekâyi-i Viyana vr. 20a-20b sr. 1-12).

Osmanlı ordusu hızlı ve kararlı bir şekilde Viyana önlerine gelince şehrin muhafızlığını yapan düşman askerleri kısa bir muharebeden sonra Tuna nehri gerisine çekilmek zorunda kaldılar. Osmanlı ordusunun geleceğinden habersiz olan Viyana halkı ise ani bir baskına uğrayıp iç kaleye çekilmişti. Osmanlı askeri hazırlıksız kaçmak zorunda kalan şehir halkının eşya ve erzakını alarak büyük bir ganimet elde etmiştir. Öyle ki şehir mahzenlerinde yüklü miktarda şarabın da bulunduğu eserde; *“evlerden ve mahzenlerden kalan hâmr dahi kıyas gelmez idi.”* (Vekâyi-i Viyana vr. 17b sr. 10-11) ifadesinden anlaşılmaktadır. Müellif, Ramazan ayına denk gelen kuşatma esnasında Osmanlı askerinin bu şarabı tükettiğini ve sarhoş halde iken sınırları aşan davranışlarda bulunduğunu

söylemektedir.

“Asker-i İslâm hamrın ol mertebe-i kesrette görecek niçesi hamr içmeğe müstevli oldılar. Ve darü'l-harbde ve dahî câ'iz değil iken ellerinde olan esirlerin sarhoş oldukları halde nefret idüb bed-fi'îl-i şenia'dan gerek mest olanlar ve gerek ayık olanlar hali değiller idi. Bâ-husûs, Peç Kal'ası'nın muhsara olması Ramâzan-ı şerife müsâdif gelmiş idi. Allah'tan havf itmeyüp Ramâzan-ı şerifde bed-fi'îl-i kabîh iderlerdi.” (Vekâyi-i Viyana vr. 17b).

Müellifin anlatımıyla Osmanlı askeri Viyana önlerinde çadırlarını kurmuş kale kuşatılmış ve kaçan Viyana halkından kalan mahzenler açılıp bol miktarda şarap ile asker kendilerinden geçmiş idiler. Müellif, Osmanlı paşalarının da sarhoş halde olduklarını ve gurura kapılıp ellerindeki elçileri zamansız salıverildiğinden bahseder. Bundan mütevellit serbest kalan esirlerin kaçıp bu vahim durumu istihbarati bir bilgi olarak düşman ordusuna anlattığının zaafından ve bunun büyük bir hata olduğundan yakınmaktadır.

“Kral-ı bed-fi'âl tarafından sulh için Pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerine gelen elçileri ol sefere bile getürmüş idi. Ve Peç Kal'ası muhâsara olmak üzere iken elçileri bazı gurûr sözler ile salıverdiler. Elçiler dahî kâfir 'askeri cem'iyette oldukları yere varup 'asker-i İslâm metriste za'âf üzre oldukların bildirdiler. Ol vakit elçileri salıvermek akîlâne bir tedbir değil idi.” (Vekâyi-i Viyana vr. 17b-18a sr. 12-1).

Viyana kuşatması gereğinden fazla sürmüş Veziriazam, askerin şehri yağmalanmaması için kalenin düşmesini beklemiştir. Bu bekleyişi Avrupa devletleri fırsat bilip Viyana üzerine yardımcı kuvvetler göndermeye başlamışlardı. Bu sırada Sadrazam, Kırım Hanı Murat Giray'ı bir miktar Tatar askeri ile düşman güzergâhı olan Tuna nehri girişine yerleştirmişti. Kırım Hanı, Veziriazama haberciler gönderip düşman askerinin yaklaşmakta olduğunu haber vermiş fakat Veziriazam bu haberi getiren Tatar habercilerini hem azarlamış hem de Tatar Hanı hakkında yalan haber gönderdiğine dair ithamlarda bulunan hakaret içerikli bir cevap mektubu göndermişti. Bu olaylar üzerine Murad Giray, Viyana'ya varmak üzere olan Jan Sobieski komutasındaki Leh askerine mukavemette bulunmayarak kuşatmanın hatta Osmanlı tarihinin kaderini değiştirmiştir. Bu husus;

“Vezîr-i a'zam, Tatar Han'a adam gönderüp melâ'in-i hâsirîn ile muhârebe ideceklerini ifade ve 'asker-i Tatar ile gelüp yetişesün deyü dâ'vet itmiş

idi. *Emmâ melâ'în-i hâsirîn*, 'asker-i İslâm üzerine gelmek üzere oldukları şayi' oldukda Tatar Han kâfir 'askeri tarafına Tatarlar gönderüp ve kâfirden deliller aldurup melâ'în-i hâsirîn mutlak 'asker-i İslâm kasdıyla gelmek üzere oldukları delillerden haber oldukda ol delilleri mirzâlar ile Vezîr-i a'zama gönderüp, melâ'în-i hâsirîn'in kasdını âna anlatmış idi. Vezîr-i a'zam dahî delilleri söyledik de sözlerine amel itmeyüp Tatar Han niçün bana yalan deliller gönderüp 'asker-i İslâm'a ihtilal virür deyü diller ile varan mirzâlara nice bed 'itâblar itmiş idi. Bed ecelden Tatar Han, Vezîr-i a'zama hâtırmânda olmağla 'asker-i Tatar ile muhârebeye varmadı.' (Vekâyi-i Viyana vr. 21a sr. 11-15).

Budin beylerbeyi Abdurrahman Abdi Paşa'nın esarete vefat etmiş ve naaş kaldırılmayarak kâfir halk tarafından izlensin diye sergilenmiştir. Diğer Müslüman esirlerinde ekserisin katledip geri kalanları esir eylediler. Bu esirleri de Tuna nehrinde bir adaya bırakıp üzerlerini çıplak kalacak şekilde soydular ve üryan olan esirler o kadar mahcup oldular ki kuyular kazıp içlerine saklandılar. O esirler bu kuyularda öylece fevt oldular diye anlatılmaktadır.

"*Guzât-ı mücâhidin dahî kutâlden feragât eylediklerinde cümlesin esîr eylediler. Budûn Beğlerbeğisi olan Abdi Paşa şehid olmuş idi. Melâ'în-i hâsirîn, Abdi Paşa'nın meyyitin niçe gün kaldurmayup gelen giden kâfirler temaşâ iderlerdi. Ve birkaç günden sonra esîr ile kaldurulup defn ittirdiler. Sa'ir guzât-ı mücahidin meyyitlerin Nehr-i Tuna'ya bıraktılar. 'Avdet olanın bâ'zıları zikr olan Bâlipaşa Meydanı'nda esîr oldular. Ve bâ'zıları dahî taşrada esîr olmuşlar idi. Taşrada esîr olanları yağma eylediler ve Balipaşa Meydanı'nda olanları bâşbûğ olan mel'ûnların mâbeynlerinde taksim eylediler. Kral-ı bed-fi'âlin hissesine düşen esirleri götürüp Budûn'un üstü yanında Nehr-i Tuna adalarından Kızlar adası dimekle mâ'ruf olan adaya bıraktılar. Yedi sekiz yüz esirin taşrada hıfzı müşkildir deyü, zikr olan adaya bıraktılar haps eylediler. Beğlik esirler deyü rağbet itmeyüp niçesinin üzerlerinden esvablarını dahî almışlar idi. 'Üryan olan esirler çukurlar kazup 'âvred yerleri görünmemek için öylece otururlardı ve zahîrelerini dahî virmek kâfirlere mukâyyed olmazdı. Ve ekseri ol adada fevt oldular.' (Vekâyi-i Viyana vr. 44a sr. 1-15).*

Müellif; Arslan Paşa'nın Peçuy Kalesini muhasara eden düşman askerine gizlice verdiği temessükten(teminat mektubu) bahseder ve bu anlaşma ile düşmanın Peçuy kalesinde ki on dört bin Müslümanı esir alıp Arslan Paşa'yı serbest bıraktıklarını anlatır.

"...ve ol halde serdâr-ı müşrikîn tarafından vire 'akdi için kal'aya birkaç

nâmdar mel'unlar girüp ve Peçuy muhafızı olan Arslan Paşa'ya mahfî buluşup cevâb eylediler ki; "Bizim maksudumuz, kal'a âhâlîlerin emânını kabul itmeyüp cümlesin esîr eylemekdir. Lâkin anlara agâh idersen yine cenge şurû' iderler. İmdi senin maksûdun selâmete çıkmak ise esirliği kabul itmek üzere bana bir temessük vir. Biz seni esîr itmeyüp diyar-ı İslâm'a yollarız" deyü ba'zı istimâletler virdiler. Paşa-yı muşârün-ileyh dahî şârabü'l-hamr olmağla ve ol vakit serhoş bulunmağla kâfirlerin taleb eyledikleri üzere yedlerine bir temessük verdi. Ve kal'ayı kâfire teslim idüb taşra çıkdıklarında ol gice kâfirler paşayı diyar-ı İslâm'a yolladılar." (Vekâyi-i Viyana vr. 47b sr. 1-11).

"Peçuy ahâlîlerin esîr eylemek murâd eylediklerinde biz kal'ayı selâmete çıkmak kavliyle vermişizdir deyü esîr olmağa muhâlefet eylediler. Kâfirler dahî paşanın virdiği temessüki çıkarup "cümleliz esîrliği kabul itmişsiz" dîdiler. Peçuy âhalileri dahî "bu temessükden bizim haberimiz yokdur" deyü hayli lecc eylediler. Çare mümkün olmayup kâfirler, cümlesin esîr ve malların yağma eylediler. At ve 'avrat ve oğlan on dört binden mütecevaz idi. Arslan Paşa'nın ol vecihle firâr-ı sebebiyle cümlesin kâfirler esîr eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 48a sr. 4-13).

Bazı komutanların düşman askerine karşı yiğitçe çarpışmasını ve Sadrazam Siyavuş Paşa'nın bundan rahatsız olarak komutanları geri çektiğini ifade eder. Sadrazamın bu hareketinin Osmanlı askerinin geri çekilip dağılmasına sebebiyet verdiğini anlatır.

"Vezîr-i a'zam 'asker-i İslâm'ın zabt u rabtına mukayyed olmayup muhârebe tedbirinde tekâsül eyledi. Ve küffâr-ı hâksâr ile mukâbil olduklarında ba'zı mîrimîrânlar merdâne ceng itmek üzere iken Vezîr-i a'zam nâm benim olsun deyü muhârebeden ol merdâne ceng idenler men' eyledi. Vezîr-i a'zamin iş bu vaz' hareketleri takrîlerinin ahvâlleriyle idi. Vezîr-i a'zam, paşaları muhârebeden men' ittikten sonra melâ'in-i hâsirîn sol kolda olan Anadolu 'asker-i üzerine hücum idüb tarûmâr eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 51a sr. 1-5).

Viyana hezimetini sonrası ordunun İstanbul'a dönüşünde askerinin Sultan IV. Mehmed'i saltanattan indirip yerine Sultan II. Süleyman'ı tahta cülûs ettirdiklerini anlatır.

"Emmâ 'asker-i İslâm'ın maksudları Pâdişâhımızı tebdîl itmek idi. Cumhûr, Reşid Paşa'ya gelmek ile cumhûr perakende olmadı. 'Asker-i İslâm, İstanbul'a karîb geldikde Pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinin rikâb-ı hümayûnlarının

da olan vüzerâ ve ulema bildiler ki kul tâ'ifesinin mutlak murâdları Pâdişâh'ı tebdil itmekdir. Cumhûr İstanbul'a gelüp dâhil olmazdan mukaddem Sultan Süleyman bin İbrahim Han hazretlerini, serir-i Saltanat'a cülûs itdirüp bira-deri olan Sultan Mehmed Han'ı anın makâmında mukîm eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 52b sr. 12-15).

Sultan II. Süleyman'ın tahta çıktığı dönemde Âl-i Osman'da vuku bulan büyük karışıklıklar olduğundan bahseder.

"Sultan Mehmed Han hazretlerinin zaman-ı sa'âdetlerinde vüzerâ ve mîrimîrânlar vesâ'ir vükelây-ı devlet bir mertebe zulm ve te'addiye meyl etmişler idi ki selefde geçen selâtînlerin vükelâlarından nâse bu denlü zulm ve te'addî sâdır olmuş değil idi. Sultan Mehmed Han Hazretleri sayd u şikâra mübtelâ olmağla vükelâsının zulm ve te'addîleri def' itmeğe mühim itmemiş idi. Sayd u şikâra şol mertebe mübtelâ ve meşgûl olmuş idi ki leyl ü nehâr târık-i şikârdan hâli değil idi. O sürün için on beş yigirmi konâk yerlerden bunca âdeme sürüb şiddet-i şitâda telef olan bir ber'âyâ fukarası dahî kıyasa gelmezdi. Ol vakit 'asker-i İslâm, İslâmbol'a dâhil olduklarında kırk gün mütedâliyen kul tâ'ife-si mâbeyninde gavgâ sakın olmayup Peç'i fesât ve fitneye sukûd eylediler. Ve bî-günâh kimesneleri katl ittiklerinden mâ'adâ rikâb-ı hümayûn kâ'im makâmı olan Receb Paşa'yı dahî tutup hakaret birle katl eylediler. Ve Kızlarağasın dahî diyar-ı Mısır'a sürgün idüb ba'de ardından yetüşüp cemî'an emvâl u erzâkın yağma eylediler. Ve serbölük olanlar zorbe zor ile deldükleri mansubları alup her biri ejder misal mansuba revân oldular. Gavga sakın oldukda, menba-i fesâd olan Yeğen Osman Paşa dahî Rumili Beglerbeğisi olup eyâlet-i mezbûrda varup dâhil oldukda bir mertebe zulm ve te'addî eyledi ki ol ana gelince Rumilin'de mîrimîrânlardan ol mertebe zulm sâdır olmuş değil idi. Eyâlet-i mezbûrda ne denlü mâldar kimesneler var ise tutup cebren nısfî mâlların aldı. Üç bin kadar Anadolu eşkiyâları ve birkaç yerler alır hevâsına tâbi' olup Rumili'ni zulm ve te'addî ile gâret eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 54a-54b sr. 1-15) .

Viyana yenilgisinin akabinde Eğri Kalesi kâfirler tarafından muhasara edilmiş ve kale halkından isteyenlerin kaleden ayrılabilceğini Eğri'de kalmak isteyenlerin ise dinlerini değiştirmek şartı ile kalede kalabileceklerine ve eşya-larına herhangi bir zarar gelmeyeceğine dair senet verilmiştir. Bu ahit gereği kale ahalisinin bazıları ki bunlar içinde âlim mertebesinde iki imam dahi vardır mürted (Dinden çıkmak) olmayı kabul edip topraklarından ve mallarından vaz-

geçmemişlerdir.

“...ve niçesi dahî telef olmak havfından kâfir ‘askerine varup el-iyâzen billâhi te’âlâ küffârı kabul eylediler. Zikr ittiğimiz mertebe açlık havâle olduğu ata, ana, evladından nefret idüp mahşer günü gibi herkes nefes nefes oldular.” (Vekâyi-i Viyana vr. 55a sr. 2-9).

“Ol vakit ki Eğri Kal ‘asından çıkmak vakt-i şitâya müsâdif gelmiş idi. Bir yana şiddet-i şitâ ve bir yana za‘af-ı gâlâ, ‘avret, oğlan yayan yürümeğe kâdir olamayup diyar-ı küffarda yol üzre vâki‘ olan kal‘alarda ve kuralarda kalup ya biz-zarûri esirliği ve kimi dahi i-yâzen billâh küfri kabul eylediler. Ol vakit Eğri Kal ‘ası ‘ndan taşra çıktıklarında kal‘a-i mezkûrun kul kethüdası ve alay beğisi mürted olup evlâd ve ensâblarıyla küffâra tâbi‘ oldular ve imamlardan dahi iki imam ehl-i ‘iyâllerile kalup anlar dahi küffâra tâbi‘ (tâbi‘yyet) oldular. Hatta ikisi dahi marifet ilmi ile meşhur kimesneler idi ve bizlerden mâ‘ade niçe kimesneler kalup mülk ve emlâkların terk itmekden dinlerin terk itmeğe ihtiyar eylediler.” (Vekâyi-i Viyana vr. 57a sr. 1-12).

Vekâyi-i Viyana müellifi eserini II. Viyana Kuşatmasının ardından Kutsal İttifak savaşanlarına ve Osmanlı ordusunun geri çekilişine kadar anlatmıştır. Eserini 1099 (1688) senesinde İstolni Belgrad Kalesi’nin düşman eline geçişini anlatarak sonlandırmıştır.

Vekâyi-i Viyana’da Bahsi Geçen Garip Alametler

Doğüstü veya eski söylem ile “gayri tabii” olaylar, tarihin her devrinde görülmüştür. Osmanlı tarihi boyunca da şüphesiz acayip olaylara şahit olunmuştur. Müellif bahsedilen bu garip olayların Osmanlı askerinin ve devlet adamlarının üzerindeki etkiden bahsetmiştir.

Batı taraflarında kuyruklu bir yıldızın ortaya çıktığı ve bu yıldızın garpta görülmüş olmasından dolayı o taraflara sefer yapılamayacağını çünkü bu yapılacak seferin hayırlı bir iş olunmayacağı kanısına varmışlardır.

“Fîmâ ba‘d, ol esnada cânib-i garbda bir kuyruklu yıldız tulû‘ eylediği ehl-i nücûm bu yıldızdan tulû‘i beni âdem zûhûrundan beri vâki‘ olmamıştır didiler. Kuyruklu yıldız tulû‘i demek çok vâki‘ olmuştur. Lâkin bu heybetde yıldızdan tulû‘i nücûma müte‘âllik olan kitâbelerde işaret olmamıştır. Kuyruğun tûli yüz kulaçtan artık idi. Ehl-i nücûm olan kimesneler toplandı bu yıldızdan tulû‘-i cânib-i şarkta oldu mi didiler. Cânib-i garbda olduğundan alâmete hayr olmadığı

mulâhâza eylediler” (Vekâyi-i Viyana vr. 9b-10a sr. 10-15).

Sadrazam bir rüya görmüş ve bunu dönemin ulamasından olan meşhur rüya yorumcusu Hasan Efendi Hazretlerine yorumlatmıştır. Hasan Efendi, Sadrazama seferden vazgeçmesi gerektiğini bu seferin hezimetle sonuçlanacağını anlatmıştır. Fakat Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Hasan Efendi'nin bu tabirine itibar etmemiştir.

“Vezîr-i a‘zam dahî ol esnada vâkı‘âsında görmüş idiği ayağına pek çizmeler giyüp ve yer mahalde yürüyüp gider ve şatosundan yedi başlu ejderha zühûr ider. Ve üzerine hüçûm idüb sokmak mûrad ider. Ve bu yilandan biraz kurutur, âkîbet-i yılan fırsand bulup bir yerini sokar ucundan, uyandığında şehir-i İslâmbol da meşhur-i âfak olan Mu‘âbbir Hasan Efendi Hazretlerini da ‘vet idüb bu vakâyı beyân eyledi. Ve Hasan Efendi dahî bu vakâ tâbi’rinde cevâb ider ki; “Ayağına giydiğin ol yeni çizmeler sefer-i ‘azîmet itmeğe delildir ve üzerine hüçûm iden ol yedi başlu yılan Nemçe kralıdır ki Nûş-i revanı âdilîn tâcı anda olmağla, yedi krallar ana itaât iderler. İş bu seferin ‘âzametinden feragât eyle, yoksa nedâmet çekmek mûkarrerdir” deyü cevâb eylediğinde, Vezîr-i a‘zam, Hasan Efendi hazretlerine gazap idüb hubs eyledi. Ve ondan sonra müşâvere için Budûn serhaddinden bir kaç müsin ihtiyar ve Alaman düşman ahvâlinden haberdar kimesneleri da‘vet idüb müşâvere oldukda Alaman seferi naib olduğun âgah eylediler ve ol seferden onlar dahî Vezîr-i a‘zâmı men‘ eylediler. Sözlerine âmel itmeyüp nice bed ‘itâblar ile baştan red eyledi ve bir kimesnenin reyî kabul etmeyüp elbette diyâr-ı Alaman’a sefer iderim deyü ol ‘itâb müyesser oldu.” (Vekâyi-i Viyana vr. 10a-10b sr. 1-15).

Viyana Seferi hazırlıkları yapılmış padişah otağı kurulmuş iken bir sel ve tufan olduğu birçok askerin o selde boğulup çadırlarının tarumar olduğunu hatta padişah otağının bile sele kapılmaktan zor bela kurtarıldığını anlatır. Aynı zamanda bir yıldırımın padişah otağına düşüp otağı parçaladığını söyler. Bu olayların hayra vesile olmadığına seferden vazgeçilmesi için bir işaret olduğunun asker arasında konuşulduğundan bahseder.

“Pâdişâh-ı âlempenâh hazretleri henüz orduyı hümayûna çıkmadan bi-emrillâhi Te‘âlâ bir gice bir tufan ve bir sel vâkı‘ olup bunca at ve bunca adam gark oldu. Ve niçe çadırları dahî içinde olan eşyalar ile sel alup götürdü ve şevketlü efendimiz hazretleri otağ-ı hümayûnun gücüyle zabt eylediler. Etrafında kurulan sokakları sel alup zabt etmek mümkün olmadı. Ol ana gelince ol mahalde zikr olunan mertebe sel vâkı‘ olduğu yok idi alâmete hayr olmadığına

mülâhaza eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 11a-11b sr. 1-15).

"Bi-emri'llâhi Te'âlâ bir gün otağ-ı hümâyûn üzerine bir sâ'ika nuzûl idüb otağ-ı hümâyûni iki şikk eyledi. Bu alâmetler zuhûrundan bir nedâmet vâki' olacağıın müşâhade eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 12b sr. 13-15).

Sefer yolu üzerinde Osmanlı askerinin düşman askeri üzerine varacağı bir sırada siyah bir dumanın Osmanlı askeri üzerine çöktüğünü ve is içinde kalan askerinin düşman atışları arasında kalıp mecburen geri dönmek zorunda kaldıklarını anlatır.

"Melâ'in-i hâsirîn bir mahalde pusuya girüp ve topların kurûp cenge hâzır ve amâde olmuşlar bu tarafda 'asker-i İslâm zikr ittiğimiz minvâl üzre birbirine katlanmayup kâfirleri kaçırmayalum deyü perâkende ve perişân gelüp kâfirler üzerine uğradılar. Bi-emri'llâhi te'âlâ 'asker-i İslâm üzerine havadan bir siyah duman inüp is içinde kaldılar. Melâ'in-i hâsirîn dahî ol halde top tüfeng havale idüb 'asker-i İslâm ı geriye döndürdiler. Ol sâ'at ol duman dahî gâib oldu." (Vekâyi-i Viyana vr. 37b sr. 8-15).

Uyvar kalesinde katliama maruz kalan Müslüman ahalinin bu durumu yaşayacaklarını üç ay öncesinden bir meczubun halinden anladıklarını hatta olacak olayları o meczubun kendinden işittiklerini anlatır.

"Uyvâr Kal'ası'nda ol vakit mevcûd bulunan ümmet-i Muhammed zikr ittiğimiz Kanlu Tabya'da maktûl olacakları "Bi emri'l-lâhi Te'âlâ" üç ayı mukaddem kendülere işaret olunmuş idi. Ol esnada Uyvâr Kal'ası'nda mucâveret tarikiyle bir divâne kimesne bulunup ve Nemçe keferesinin alet-i havîlerine müte'allik olan korbaroda dimekle ma'ruf olan şiş ile bir güne varup ol zikr ittiğimiz Kanlu Tabya'da güya ceng ider şeklinde her tarafına segirdüp ol tabyada olan top çibukların elinde olan şiş ile dürtüp ve feryâd-ı figân idüb nısf-ı sâ'at kadar iş bu işareti eyledi. Ve andan sonra kal'a kapusundan taşra çıkup nâ bedîd oldu. Ol vakit kâfirler Uyvâr Kal'asın âhz eylediklerinde mevcûd bulunan ümmet-i Muhammed'i zikr olan tabyada ol divânenin işareti üzre şişler ile düрте cümlesini ol minvâl üzre katl eylediler." (Vekâyi-i Viyana vr. 39b sr. 4-12).

Kara İbrahim Paşa'nın azlinden sonra Süleyman Paşa'nın vezir olmasında müneccimlerin rolü olduğunu bununda ismin ilk harfinin 'Sin(S)' olan bir paşanın Osmanlı askerini zafere taşıyacağını ifade eden müneccimlerin sözünün saraydaki etkisinden bahseder.

"Vezîr-i a'zam rütbesinde olan Kara İbrahim Paşa'yı vüzerâtdan âzledüp

müneccimler kavli ile Süleyman Paşa'yı vezîr nasb itdiler. Ol vakit Süleyman Paşa'nın Vezîr-i a'zam olmasına kendi ismi sebep oldu. Müneccimlerin kavli ol idi ki bir ismin evvelki harfi 'Sin' olur. Ol isimle tesmiye olan kimesne düşman üzerine galip olup fetih nusrat itmek yönünden müyesser olup ve müneccimlerin sözleriyle Süleyman Paşa'yı Vezîr-i a'zam nasb eylediler.” (Vekâyi-i Viyana vr. 41a sr. 1-6).

Osmanlı kuvvetlerinin, Sadrazam Kara İbrahim Paşa'nın atından düşüp sarığının yere yuvarlanmasının hayra alamet olmadığı düşüncesi ile sefer yolundan Budin kalesine geri döndüklerini anlatır.

“Belgrad'dan hareket olunduğı gün Vezîr-i a'zam attan tekerlenüp başında olan sorgucu şikest oldu ve kendin gücüyle yerden kaldırıp ata bindirdiler. Ol gün Vezîr-i a'zam iş bu hâl vâki' olmağla ol seferde dahî bir nedâmet vâki' olacağı mülâhazasıyla ve andan Budûn'a doğru revân oldılar.” (Vekâyi-i Viyana vr. 41 sr. 7-13).

SONUÇ

Osmanlı ve Avrupa tarihinin seyrini derinden etkilemiş olan II. Viyana Kuşatması ve sonrasında devam eden Kutsal İttifak Savaşları'nın konu edildiği bu kronik tarih araştırmaları için yeni bir belge niteliğindedir. Eser müellifinin de bu savaşlarda bizzat bulunmuş ve olayları gözlemlerine dayanarak kaleme almış olması eseri birinci elden kaynak sınıfında değerlendirilmesini sağlayacaktır. Bu eseri çağdaşlarından farklı kılan ise müellifinin olaylara şahitlik etmesinin yanı sıra herhangi bir devlet adamının etkisi altında kalmadan olayları objektif olarak sunmasıdır. Müellif, Veziriazam Kara Mustafa Paşa'nın bu sefer için yaptığı bütün entrikaları olduğu gibi anlatmış yine Diyarbakır Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa emrindeki askerinin sefer yolunda halka ettiği ezalardan bahsetmiştir. Viyana önerinde Osmanlı askerinin sarhoş olduğunu, bazı askerlerin esirlere kötü muamelelerini, toprak uğruna mürted olan din adamlarını, sefer yolunda sürekli belli belirsiz alametlerin kötülük getireceğini beyan edip bu hurafelerle ordunun moralini bozan bir grup askeri ve kuşatmada görevini ifa etmeyen Kırım hanı Murad Giray'ın Osmanlı Devleti'ne ihanetini anlatır.

Vekâyi-i Viyana'da II. Viyana Seferi ve sonrasında devam eden Kutsal İttifak Savaşları tafsilatlı bir şekilde kaleme alınmıştır. Müellif bu olayları bizzat gözlemlerine dayanarak anlatmıştır. Aynı zamanda müellif cereyan eden hadiselerde kendi görüşünü de belirtmiş olması eserini kaleme alırken herhangi bir

etki altında kalmadığını göstermektedir. Anlatılan olaylarda devlet adamlarının, vezirlerin ve hatta padişahın bile hatalarını rahatça ifade etmesi eserin özgün bir çalışma olduğunu göstermektedir. Aynı dönemi ihtiva eden kronikler incelenmiş ve bu kroniklerde bulunmayan bazı olayların Vekâyi-i Viyana'da yer aldığı tespit edilmiştir. Eserin içerik bakımından Silahdâr Ağa'nın Zeyl-i Fezleke'si ile iltibas gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen eser müellifinin bizzat olaylarda yer alması hem de eserinde farklı kasidelere ve hadiselere yer vermiş olması bu kronik için ayrı bir değer arz etmektedir. Bu bakımdan söz konusu dönemin tam olarak anlaşılması bakımından bu kronik de yeni bir kaynak olarak değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Ackerl, I. (2007). *Avrupalı Gözüyle 1683 Viyana Kuşatması*, çev. Sezai Yalçınkaya. Ankara: Alp Yayınevi.

Akad, T. (2007). *Osmanlı'da Ordu ve Savaş, (1500-1700)*. İstanbul: Homer Yayınları.

Arık, S. (2005). *Polonya Kralı Jan III. Sobieski ve Hükümdarlığında Osmanlı-Lehistan İlişkileri (1674-1696)*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ateş, Ş. (2015). *17.Yüzyılın İkinci Yarısına Ait Anonim Bir Tarihçe "Vekâyi-i Viyana" (1075-1099 / 1664-1688)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.

Can A. (2007). *Hacı Ali Efendi-Târih-i Kamanîçe*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Ankara.

Danişmend, İ. H. (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi III*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.

Derin, F. Ç. (2008). *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi-nâme, Osmanlı Tarihi (1648-1682)*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Dilek, Z. (2001). *Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Uluslararası Sempozyumu: 08-11 Haziran 2000. Merzifon*. Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.

Erdoğan, Kaçar M. (2001). *II. Viyana Kuşatması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Gökbilgin, T. (1977). "Köprülüler" maddesi; Türkiye Cumhuriyeti Maarif Bakanlığı. İslâm Ansiklopedisi, Cilt VI.

Hammer, J.V. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu Târihi*. Çev; Vecdi Bürün. c. 5. Ankara: Üçdal Yayınevi.

Karaçay-Türkal N. (2012). *Silâhdar Fındıklı Mehmed Ağa, Zeyl-i Fezleke*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Kreutel, R.F. (1970). *Ahmed Ağa'nın Viyana Kuşatması Günlüğü*. Çev. Esat Nermi. İstanbul: Aksoy Yayınevi.

Kuzubaş, M. (1988). XVII. Yüzyıl Şairi Mezaki'ye Göre Lehistan Savaşı. İstanbul. *Türkish Studies Dergisi*, 236-248.

Mehmed A. İkinci Viyana Seferi Hakkında, *Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, İstanbul. 1328, nr. 16, s. 994-1016; nr. 17, s. 1071-1075.

Mermer, A. (1991). *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi,

Millar, S. (2008). "Vienna 1683", Osprey, Yanikkale, Londra. S. 37-40 (İngilizce Wikipwdia "Györ" Maddesinden Alıntı).

Özcan, A., (1998). Melek İbrahim Paşa. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12, 221-235.

Özcan, A. (2000). 300. Yılında Karlofça Antlaşması. *Akademik Araştırmalar Dergisi II/IV V*, 237-257.

Özcan, İ. (1970). *Târih-i Kamanîçe (Hacı Ali Efendi)*. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yeni Çağ Kürsüsü, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul.

Özcan, A. (1995). *Defterdar Sarı Mehmed Paşa-Zübde-i Vekâyiât*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özen, İ. (1975). "Osmanlı Müellifleri". Cilt III, Ankara: Meral Yayınevi.

Stoye, J. (2004). *Viyana Kuşatması*. çev. Nermi Derin Türkömer. İstanbul: Doğan Kitap Yayınevi.

Şimşirgil, A. (1997). *Uyvar'ın Türkler Tarafından Fethi ve İdaresi (1663-1685)*. Doçentlik Çalışması, İstanbul.

Taşbaş, E. (2011). Klasik Dönem Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserlerine Kısa Bir Bakış. *Metiterranean Journal of Humanities*, I/2, 54-64.

Togan, Z. V. (1983). *Tarihte Usul*. İstanbul: Enderun Kitabevi Yayınları.

Turan, M. (2011). II. Viyana Muhasarası: Osmanlı İmparatorluğu'nda Siyasi-İdari ve Askeri Çözülme. *OTAM*, 9, 389-429

Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı Tarihi c. III*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ünal, T. (2001). *II. Viyana Kuşatması Mağlubiyetimizin Gizli Sebepleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Üstün, C., (2010). *1683 Viyana Seferi*. VII. Dizi, Sayı 2-1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yıldız, H. D. (1989). *IV. Mehmed*, Cilt. XI. İstanbul: Vakıflar Dergisi Yayınları.

Yılmaz, M. (2006). *Vekâyi 'name (Vekâyi '-i Beç)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, Z. (2003). *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadri) Efendi Tarihi (Metin ve Tahlil)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Yılmaz, Z. (1996). *İsâ-zâde Tarihi (Metin ve Tahlil)*. İstanbul: Fetih Cemiyeti Yayınları.

Müracaat Kitapları

Afyoncu, E. (2009). *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını.

Akbayar, N. (2001). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Babinger, F. (2000). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*. çev. Coşkun Üçok. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını.

Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Karatay, F. (1961). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu. I*. İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları.

Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Parmaksızoğlu, İ. (1952). *Manisa Genel Kütüphanesi Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu*. İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Pitcher, D. E. (1999). *Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası*. çev. Bahar Tırnakçı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sâmi, Ş. (1989). *Kāmûs-ı Türkî*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

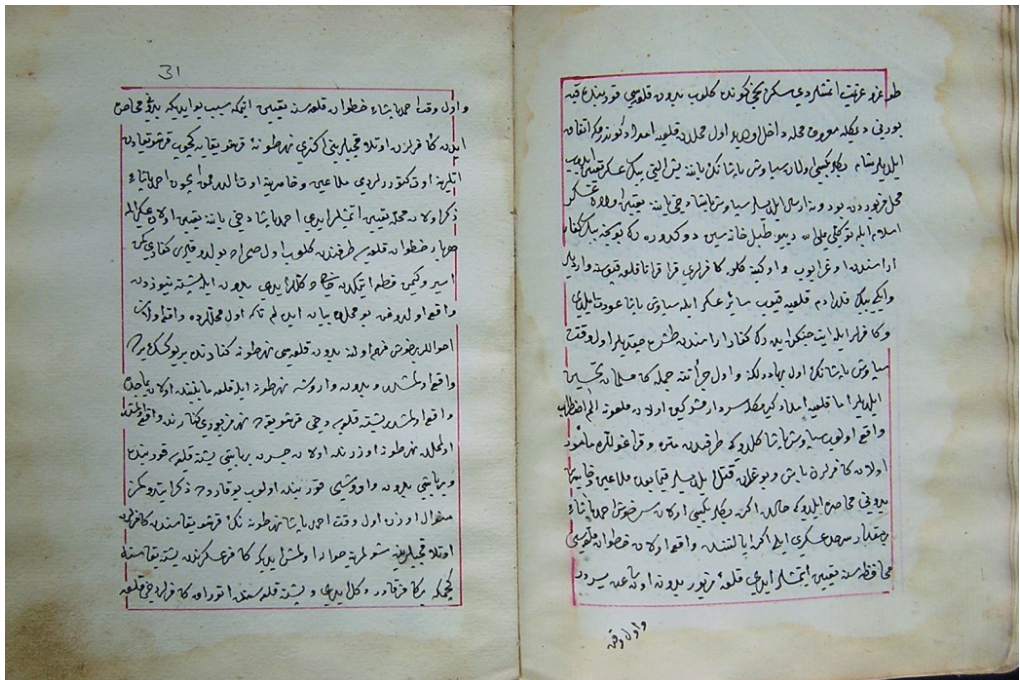
Tarih Çevirme Klavuzu, <http://www.ttk.gov.tr>

EKLER

عزبت دین میں ان کو ان کیستیں بیان ابھی چکان احوال
 اوچوت واقف اوله کلید فخر لفظه فان ابی محمد اولون
 مبیناتین انما بان فاحمد لرس الفیه حیث ابیله بلی ونبی
 برقصه درغاه خبر ابیله باد ابیله **فصل**
 کرصدان بریزه نندیات . باد برقصه برقصه
 کلوت برقصه ابیله دور تحت . کردم حال اولون
 باوند خجیل اصل فریادان . عمل غلب اولون درین
 زهر به جنگ اولون انمست . ابیله درین اصل
 که از مدینه تو خجیل فریادان . ملانک ان اولون
 کرنت شرک اعتدال کبریا . خراب اولون درین
 ظفر ابیله برقصه اسلام . بود کلوت درین
 که خجیل برقصه اصل تواریخ . تواریخ
 شد کلوت اولون روم الله اولون سائرس لرس
 جهان در وقت برقصه کلوت . برقصه برقصه
 برقصه خلق برقصه انما . برقصه برقصه انما

عزبت

اول واقف اوله برقصه برقصه برقصه برقصه
 ابیله کلوت برقصه برقصه برقصه برقصه
 ابیله او کبریا کلوت برقصه برقصه برقصه
 ذکرا کلوت برقصه برقصه برقصه برقصه
 حجاب برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 اسیر برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 واقف اولون برقصه برقصه برقصه برقصه
 احوال برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 واقف اولون برقصه برقصه برقصه برقصه
 واقف اولون برقصه برقصه برقصه برقصه
 اولون برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 و برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 سؤال اولون برقصه برقصه برقصه برقصه
 اولون برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 کلوت برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه
 کلوت برقصه برقصه برقصه برقصه برقصه

ادوات

قیامت برپا شد اولیای مظلومین را در اول شرف نطق دادند
 مخالف نبیند استبرک کند در انجمن فادر اولاد حق بر او
 بادشاه عالم شاه حضرت علی بن ابی طالب و امامه کبری معتمدین
 بیک همشایش سینه از عقده اولاد صلح دست
 اولاد سینه تمام اولادین فرال با فضال تکبران
 صلح اولاد طالب و ائمه اولادین با دشاه عالم شاه
 حضرت علی دخی صلح اولاد و فضل ائمه سنی اولادین
 و در اعظم اولاد مصر مصطفی با نبی بر یک کوه کشته
 اولاد صلح اولاد اوج متع انکه خجسته اولاد ابا
 بادشاه عالم شاه حضرت علی صلح مراد اهل کله و در
 اعظمیک بویای اولاد معارضه سینه عمل اهل کله
 و در اعظم دخی سحر منصور اولادین میز اولاد
 محفی مکتوب اولاد ریت جنبه اهل کله هر یک
 استناد دولت عرض لری کوه راه و کند زین ملک

عرض کرده بحسب این سستی صلح بجهت نجات اولاد
 ازنی و ابرق ابله ملاعن منسیر کینک اشغاب ابرق
 منصوره واقع اولاد نه قلعه لره الله سکر دخی
 و جنو اولاد سورد و طشمه راست کله طوی
 اخی محمد امین اسیر و کین دخی قطع امکان حالی
 دقلر در دیو بوسیدان عرض ساری و سرحد عیان
 اعزین معضل و کافر دخی دلیق الوی کوه لره
 و طهر لره و معضل ده خبر اولاد سورد لره دلیق
 دخی نصایم ابا و بی بو اسلوب اولاد طرف سلفیت
 علیه بد ارسال ابله سر و در اعظمک بوسیدان بکوه
 کله کله سرجه بطریق بکوه دخی و در اعظمک
 سرتان خوف ابد و کافر دخی دلیق اهل کله
 و سببارش اولاد سورد لره دلیق نصایم اهل کله
 و اول متوال اولاد عرض و معضل لره ابرق
 استناد دولت ارسال اهل کله طوی دلیق

Mustafa KAYA

**18. YÜZYILDA ANKARA'DA TİFTİK İPLİĞİ VE SOF TİCARETİ YAPAN YABANCI TACİRLERE
YÖNELİK KANUNSUZLUKLAR**

Şuayp ATEŞ

**1075-1099 / 1664-1688 TARİHLİ ANONİM BİR ESERE GÖRE II. VİYANA SEFERİ'NDE
OSMANLI ORDUSU**

Fatih KIYICI

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ (1950-1960) ERZURUM KAMU YATIRIMLARINA BİR ÖRNEK:
TORTUM HİDROELEKTRİK SANTRALİ**

Fevzi Rifat ORTAÇ - Ali KURT - Meriç KILINÇ

**ÖĞRETİM ELEMANLARININ KALİTE GÜVENCESİ ALGISININ ÖLÇÜMLENMESİ, BİR VAKIF
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

İbrahim ÜNALAN

NECİB MAHFÛZ'UN TARİHİ ROMANLARINDA KADIN TİPLERİ

Işlay DOĞMUŞ - Sait YILDIRIM

ÇALIŞMA HAYATINDA YAŞLI OLMAK

Şuayip ÇELEMOĞLU - Alper ATICI

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İLKOKUL YAPILARINA BİR ÖRNEK: MALATYA GAZİ
İLKOKULU**

Nazan ÇİFTÇİ TOMBAL

MELİH CEVDET ANDAY'IN ŞİİRLERİNDE KULLANILAN DOĞA UNSURLARI

Cülay ORUÇ

Nilüfer GÖLE, SEKÜLER VE DİNSEL: AŞINAN SINIRLAR

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

